

PAM Pokrajinski
arhiv
Maribor

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 5 (2022), št. 1 / Year 5 (2022), No. 1

Maribor, 2022

Prejeto / Received: 28. 06. 2022

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional article

<https://doi.org/10.54356/MA/2022/DGWL3774>

PRVI SLOVENSKI STRIP V ARHIVISTIKI - KORAK K ŠIRŠI PREPOZNAVNOSTI POSLANSTVA ARHIVOV

Dunja MUŠIČ

višja arhivistka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Slovenija
dunja.music@zal-lj.si

Mira HODNIK

arhivska svetovalka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Slovenija
mira.hodnik@zal-lj.si

Elizabeta ERŽEN PODLIPNIK

arhivska svetovalka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Slovenija
elizabeta.podlipnik@zal-lj.si

Izvleček:

Zgodovinski arhiv Ljubljana širi svojo prepoznavnost z inovativnimi pristopi k predstavitvi kulturne dediščine. Del svojega poslanstva in delovanja so v največjem slovenskem arhivu strnili v obliki stripa. Prvi slovenski strip v arhivistiki nagovarja vse generacije, da spoznajo zgodovinska dejstva, različne pisave in poklic arhivista. V kulturi vse bolj priljubljeni verbalno-vizualni medij vzpodbuja k raziskovanju tudi vzgojno-izobraževalne zavode, saj nudijo QR kode dostop do številnih didaktičnih vsebin na spletni strani arhiva. Rdeča nit besedila v oblakih je kulinarčna zgodba. Dialog med arhivistom in mlado vedoželjno raziskovalko Zala bogatijo ilustracije, razglednice, fotografije in ostali povedni arhivski dokumenti. Povezava znanj in spoznanj o preteklosti se močno prepleta s procesom digitalizacije – ta namreč omogoča lažjo dostopnost arhivskega gradiva in boljšo prepoznavnost arhivov v družbi.

Ključne besede:

izobraževanje, strip, arhivistika, digitalizacija, arhivski viri

Abstract:

The First Slovenian Comic Strip in Archival Science - A Step towards Greater Recognition of Archives

The Historical Archives of Ljubljana uses unique approach to promote cultural heritage. A comic strip was created to summarize one aspect of their work. The first Slovenian comic strip in archival science tries to raise public awareness about historical facts, diverse handwritings and the archivist's profession. The increasing popularity of a verbal-visual media in culture also encourages educational institutions to research more. QR codes provide access to a variety of learning materials on the archive's website. The culinary story is the red thread of the text in the clouds. The dialogue between the archivist and Zala, a young, curious researcher, enriches the presentation of archival sources such as postcards, photographs and other narrative archival documents. The connection between knowledge and insights about the past is closely linked to the process of digitization, which makes archival records more accessible and increases recognition of archives in society.

Key words:

education, comic strip, archival science, digitization, archival records

1. Digitalizacija kulturne dediščine

Kultura ima izreden pomen za nadaljnji razvoj družbe, saj s poudarkom na znanju in na podlagi individualne inovativnosti ustvarja pomemben občutek skupne evropske identitete vrednot (Evropska komisija, 2021). Uvajanje informacijske tehnologije ter njena uporaba v sodobni družbi na vseh področjih in vseh ravneh njenega delovanja povzročata, da se dokumentarno in arhivsko gradivo pojavlja v vse več oblikah (Strategija kulturne dediščine, 2020-2023). Novi načini komuniciranja in dostopa do informacij na spletu so del našega vsakdanjega življenja in se nenehno razvijajo.

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029 (2022) med razvojne cilje arhivske dejavnosti uvršča tako sistematično digitalizacijo ogroženega, poškodovanega oziroma najbolj uporabljane arhivskega gradiva kot tudi zagotavljanje dolgoročne hrambe in dostopnost arhivskega gradiva v elektronski obliki, vpeljevanje e-storitev ter s tem zagotavljanje dostopnosti arhivskega gradiva širšemu krogu uporabnikov

Arhivisti skrbimo, da se gradivo, ki je pomemben del slovenske kulturne dediščine (ima trajen pomen za zgodovino, druge znanosti in kulturo), ohrani za zanamce. Velika pozornost pri ohranjanju kulturne dediščine je namenjena zagotavljanju splošne spletne dostopnosti in povezanosti ter dolgoročni hrambi (digitalnih) vsebin, kar narekuje tudi 125. člen Uredbe o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva. Po 108. členu Uredbe (2017) se javno arhivsko gradivo v arhivih med drugim uporablja tudi za znanstvenoraziskovalne, kulturne in publicistične namene, predstavitve arhivskega gradiva ter izobraževanje.

Del poslanstva arhivov je namenjen tudi vključevanju kulturne dediščine v formalno in neformalno izobraževanje, ki bogati medpredmetne učne vsebine. Pri izvajanju je ključno tesno sodelovanje z izobraževalnimi zavodi, saj se na ta način spodbuja ustvarjalnost (mladega) človeka. Prizadevanja za dostopnost digitalnega gradiva pisne kulturne dediščine na spletu omogočajo dopolnitev obveznih šolskih vsebin s področja zgodovine, umetnostne zgodovine, likovne vzgoje in geografije, slovenščine in drugih predmetov.

2. Prvi slovenski strip in QR koda

Deveta umetnost je zadnja leta množično vpeta v kulturni svet. Verbalno-vizualni medij nam namreč omogoča, da preko zgodb, ki so prikazane z zaporedjem slik in besedilom, poda znanje na svojevrsten način. Inovativni pristopi predstavitve kulturne dediščine so nemalokrat izziv, a hkrati tudi navdih. V največjem slovenskem regionalnem arhivu je bil korak iz cone udobja vsekakor podati kratko in jedrnato zgodbo vsem, ki želijo spoznati del poslanstva arhivske stroke. Sporočilna vrednost izobraževalnega stripa je namreč večplastna. Vedoželjnim vzbuja radovednost in na vsakem koraku preseneti s kulinarčno arhivsko prisposodbo. Prvi slovenski strip v arhivistiki *Ljubez en gre skozi želodec* nagovarja vse generacije, da spoznajo različne zgodovinske vire, dejstva, pisave, poklic arhivista in ne nazadnje prijetne občutke ob dobri družbi, ki lahko prerastejo celo v ljubez en.

Prepoznavnost in vlogo arhiva v družbi je potrebno krepiti in jo postaviti na novo raven. Zgodovinski arhiv Ljubljana,¹ ki ima v svoji pristojnosti področje celotne osrednje Slovenije, je v stripu dobil širšo prepoznavnost med raziskovalci arhivskega gradiva. Za dodatno sporočilno vrednost poskrbijo tako ilustracije kot vizualno zanimivi arhivski viri (vabila, fotografije, logotipi, prospekti, razglednice, računi). Nove tehnologije nam z digitalizacijo nudijo pester nabor možnosti, kako kulturno dediščino na inovativen način postaviti pred zahtevno publiko, ki je klasične sprehode po kulturnih institucijah nadgradila z virtualnimi obiski spletnih strani in dosega nove razsežnosti v (virtualni) družbi.

Rdeča nit besedila v oblačkih je preplet raziskovanja arhivskih dokumentov, povezanih s kulinariko in ljubeznijo. Dialog med arhivistom in mlado vedoželjno raziskovalko Zalo je obogaten s prikazom arhivskih virov v obliki kuharskih receptov, razglednic, fotografij ter ostalih povednih arhivskih dokumentov. Novost pri podajanju informacij je oblika v stripu in uporaba QR kode, ki arhivskim detektivom omogoča dostop do dodatnih vsebin na spletni strani arhiva (<https://www.zal-lj.si/>):

- Film *Od jajca do jabolka ali Od začetka do konca* (2017) postavlja v ospredje malo znan poklic in delo arhivista, ki preko kuharske vsebine prikaže razgledanost in širok paleto znanj.
- *Arhivski kuharski rokovnik* (2019) obsega ščepec receptov iz arhivskih fondov v obliki transkripcij, prevodov in povzetkov.
- Dostop do didaktičnih vsebin: Kviz na temo *Od jajca do jabolka ali od začetka do konca* (2021).
- Povezava do spletnega kataloga in razstave *Slovenci, začenjajo se novi časi ... (1918–1920)* omogoča širšo dostopnost in nagovarja vsakogar, ki se želi iz preteklih dogodkov naučiti, kaj so za Slovence pomenila leta po koncu 1. svetovne vojne. Povzetek vsebine je dostopen tudi v spletni zbirki digitalizirane kulturne dediščine slovenskih pokrajin *Kamra* (<https://www.kamra.si/>).

¹ Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL) deluje na območju nekdanje Kranjske - današnje osrednje Slovenije od Kranjske Gore do Vinice. Obsega pet organizacijskih enot s sedeži v Ljubljani, Novem mestu, Kranju, Škofji Loki in Idriji.

Slika 1: Spletna verzija razstave v stripu (Jože Glavič, 2021: <https://www.zal-lj.si/ljubezen-gre-skozi-zelodec/>).

3. Arhivski viri – navdih zgodb

Za zidovi arhivskih stavb hranimo bogato pisno dediščino, ki je v primerjavi z muzejsko dejavnostjo (muzejskimi predmeti) prepogosto skrita očem javnosti, zato se zaposleni v arhivih »čutimo poslani«, da na različne načine predstavimo to bogastvo ljudem. S svojo osnovno dejavnostjo (svojim delom) urejanja in popisovanja arhivskega gradiva omogočamo vpogled v pestrost dokumentov in nemalokrat smo pri svojem delu tudi sami presenečeni nad nepričakovano odkritimi zapisi. Veselje in navdušenje, ki ga občutimo ob tem, je včasih tako silno, da ideja o predstavitvi najdbe kar vre iz nas. Ob našem osnovnem delu še vedno najdemo čas in voljo za raziskovanje in pisanje zgodb, ki temeljijo na arhivskem gradivu. Tako postanemo detektivi, zapisovalci in pripovedovalci zgodb ter obenem sporočamo laični javnosti, da arhivistika ni dolgočasna veda in da v arhivih ne sedijo ljudje z narokavniki in ščipalnikom.

Namen podajanja zgodbe je jasen. Prikazati pot, ki jo mora prehoditi vsak vedoželjni raziskovalec v arhivu. Detektivska žilica je glavni predpogoj za uspešno delo. Kaj nam bodo povedali arhivski viri, je odvisno od vztrajnosti pri iskanju in pomoči strokovnjakov. To pot smo preko različnih pristopov strnili v oblake in sličice. Podoba mlade raziskovalke Zale (ime izhaja iz kratic in logotipa Zgodovinskega arhiva Ljubljana – ZAL) je navdih in pomoč vsem, ki še iščejo pogum, da se lotijo pustolovščine v arhivu. Možnosti za nova odkritja je nešteto.

V Idriji so zgodbo narekovale naslednje »najdbe«: kuharska knjiga, pisana v nemški kurenti – gotici in nemškem jeziku, po vsej verjetnosti s konca 19. stoletja. Gre za resnično ozadje zgodbe, saj je mladi arhivist v idrijski enoti kuharico našel med popisovanjem spisov občine Idrija v letu 2020.² V zbirki razglednic in fotografij je s hrano

² SI_ZAL_IDR/0279, Zbirni fond, Idrija, t. e. 4, p. e. 31. Knjiga je bila najdena v fondu SI_ZAL_IDR/0129 Občina Idrija, f. 341, vendar smo se odločili, da jo vključimo v Zbirni fond, Idrija.

povezana razglednica s prikazom izdelave sira in masla v Črnem Vrhu nad Idrijo³ in podobo škafarja⁴, ki posredno nakazuje na pomembnost živega srebra v regiji. Na fotografiji iz zapuščine idrijske družine pa lahko opazimo prehranske navade meščanstva nekoč.⁵ Fond Rudnik živega srebra Idrija med bogatim spisovnim gradivom skriva tudi cenik nekoč znane idrijske gostilne s konca 19. stoletja in nam nudi vpogled v ponudbo hrane v času in prostoru.⁶

V škofjeloški enoti naletimo na kuharske recepte pisane v bohoričici,⁷ dokumente prve hladilne naprave v Jugoslaviji⁸ in odkrijemo nekaj novega o prvem logotipu⁹ Tovarne loških hladilnikov Škofja Loka (LTH), saj ga je oblikoval priznani slovenski stripar in animator Miki Muster (Gorenc, 1968, 153–163).

V kranjski enoti je ohranjeno bogato arhivsko gradivo gostilniške in podjetniške rodbine Mayer,¹⁰ kjer med drugim najdemo postopek varjenja piva¹¹ ter recepturo izdelave šabese. Odkrijemo tudi pomen ledenic, ki so služile shranjevanju in hlajenju živil pred obdobjem hladilnikov. Pomembna je bila tovarna olja Zabret, kjer so izdelovali repično, laneno in ricinusovo olje ter firnež.¹²

Do sedaj najstarejšo kuharsko knjigo¹³ iz 18. stoletja hrani enota v Ljubljani. V receptih je zapisana meščanska kuhinja, za katero so morali mnoge sestavine uvoziti iz vzhoda in iz novoodkritih dežel na drugi strani Atlantika. Po nasvetu arhivista je vpogled v prehranske navade nekoč možno dobiti tudi s prelistavanjem urbarjev.¹⁴ Bogato fotografsko gradivo nam pričara nostalgичno zgodbo o ljubljanskih solataricah, prebivalkah Trnovega in Krakova, ki so še ne dolgo nazaj s cizami vozile ljubljansko ledenko na tržnico. Fotografije prikazujejo tudi lesene sode za kisanje zelja. Ti so ob potresu v Ljubljani leta 1895 nudili ljudem začasno zatočišče.¹⁵

Zgodba se zaključi v novomeški enoti, kjer se je Zala seznanila z bogato zbirko kulinarčnih zapiskov Tite Kovač-Artemis. Spoznala je raznolikost dolenjske in belokranjske kulinarike: kaj je povitica, pogača, ujela je vonj in okus žlahtnosti belokranjskega vina ter izvedela veliko modrosti, povezanih s hrano in njenimi zdravilnimi učinki.¹⁶

³ SI_ZAL_IDR/0218, Zbirka razglednic in fotografij, Idrija, št. 872. Izdelava sira in masla v Črnem Vrhu nad Idrijo. Fotograf: Franc Kunc, Ljubljana.

⁴ SI_ZAL_IDR/0218, Zbirka razglednic in fotografij, Idrija. Škafarja, ki je po legendi odkril živo srebro v Idriji, je upodobil slikar Janko Trošt.

⁵ SI_ZAL_IDR/0269, Družina Lapajne, Idrija, t. e. 1, p. e. 4. Družina Lapajne za pogrnjeno mizo leta 1933.

⁶ SI_ZAL_IDR/0055, Rudnik živega srebra Idrija, f. 871. Cenik nekoč znane idrijske gostilne »Pri črnem orlu« iz leta 1897.

⁷ SI_ZAL_ŠKL/0291, Zbirni fond, t. e. 13. Kuharska knjiga pisana v bohoričici.

⁸ SI_ZAL_ŠKL/0221, Tovarna vodnih turbin Schneider, Škofja Loka, t. e. 3, p. e. 25.

⁹ SI_ZAL_ŠKL/0093, Občinski ljudski odbor Škofja Loka, t. e. 157. Prvi logotip podjetja Loške tovarne hladilnikov, ohranjen na dopisu iz decembra 1960.

¹⁰ SI_ZAL_KRA/0124, Družina Holchaker in Mayr, Kranj.

¹¹ SI_ZAL_KRA/0002, Občina Kranj, t. e. 1. V urbarju posestnikov mesta Kranj je bil leta 1759 vpisan Georg Mayr, lastnik pivovarne ob reki Savi in hiše z vinotočem. SI_ZAL_KRA/0145, Zbirka Razglednice in voščilnice, t. e. 1. Mayrjeva pivovarna s skladiščem iz začetka 20. stoletja.

¹² SI_ZAL_KRA/0080, Kranjska tovarna lanenega olja in firneža Zabret & Comp. Britof pri Kranju, t. e. 2.

¹³ SI_ZAL_LJU/0359, Zbirni fond, t. e. 2, p. e. 21. Kuharska knjiga iz leta 1700.

¹⁴ SI_ZAL_LJU/0296, Graščina Fužine, t. e. 1, p. e. 1. Urbar 1616.

¹⁵ SI_ZAL_LJU/0342, Zbirka fotografij, A1-159. Zasilna prebivališča za prenočevanje oškodovancev potresa v zeljarskih sodih iz leta 1895. Fotograf: Wilhelm Helfer.

¹⁶ SI_ZAL_NME/0194, Družina Kozina-Kovač, t. e. 6.

Timsko delo prinaša nove poglede in tudi pri našem projektu je bilo tako. Idejo o prepletu kulinarike in ljubezni nam je ponudila naša ilustratorka Monika Klobčič ter začinila zgodbo z ljubeznijo.

4. Arhivski viri v stripu in pedagoški proces

Med temeljne naloge arhivske javne službe, ki so opredeljene v 53. členu ZVDAGA (dejavnost arhivov), sodi tudi posredovanje kulturnih vrednot v zvezi z arhivskim gradivom (ZVDAGA, 2014). V Zgodovinskem arhivu Ljubljana smo se že v preteklosti posluževali najrazličnejših pristopov popularizacije arhivskega gradiva: priprava razstav, snemanje izobraževalnih filmov,¹⁷ objava starih novoletnih voščilnic, izdaja arhivskih koledarjev¹⁸ in rokovnika, lotili smo se tudi priprave učnih listov za učence in dijake.¹⁹ Pri razstavi s kulinarčno tematiko smo avtorice želele ponuditi nekaj novega in drugačnega, zato smo izbrale strip, ki je v zadnjem času zelo popularen.²⁰ Posebno pozornost smo namenile temu, da sta razstava in katalog v pomoč pedagoškemu delavcem pri izvedbi ure v vrtcu oz. (srednji) šoli:

- S stripovskimi ilustracijami smo nagovorile najmlajšo publiko v vrtcih, za katere so običajne arhivske razstave in publikacije pogosto prezahtevne in nezanimive. Ilustratorka je v strip vključila polno drobnih karakterjev, ki v obliki najrazličnejšega sadja in zelenjave ter peciva pritegnejo s svojimi nasmejanimi obrazi. Najmlajši lahko na panojih iščejo jabolka, hruške, potico, štruklje in z opazovanjem spoznavajo nove jedi. Ob pomoči odraslih bralcev lahko sledijo tudi stripovski zgodbi.
- Učenci in dijaki lahko skozi stripovsko zgodbo in objavljene dokumente spoznajo različne jezike in pisave. V tiskani in pisani gotici je med drugim pisanih več dokumentov: recept za orehovo potico in mandljevo torto, cenik nekoč idrijske gostilne *Pri črnem orlu*,²¹ urbar Graščine Fužine,²² v bohoričici je recept za orehove štruklje iz Zalega Loga, detajl na fotografiji prikazuje napis *Kavarna Zvezda* v cirilici.²³
- Vsi vedoželjni se seznanijo z najrazličnejšimi zgodovinskimi viri, ki jih hranimo v arhivih. To so urbarji, dopisi, fotografije, razglednice, kuharski recepti, voščilnice, vabila, prospekti, ceniki, računi, napisne table in žigi. Na panojih so predstavljene nekatere tradicionalne slovenske jedi: orehova potica, orehovi in dolenski štruklji, povitica, belokranjska pogača in pirhi, zelje, poleg naštetih še nekatere pozabljene ali eksotične jedi, ki smo jih našli v ohranjenih receptih. Že na napovednem panoju glavna junaka stripa, Zala in arhivist, jesta mandljevo torto, ki ne manjka v nobeni kuharski knjigi. V

¹⁷ Prvi predstavitveno-izobraževalni film z naslovom *Zgodovinski arhiv Ljubljana je bil posnet že leta 2000*. Scenaristki sta bili Tatjana Šenk in Sonja Anžič. Šolskim in drugim zainteresiranim skupinam smo ga predvajali vse do leta 2010, ko je Marjana Kos s sodelavci pripravila film z naslovom *Arhivistika ni dolgočasna veda*.

¹⁸ *Zgodovinski arhiv Ljubljana je npr. leta 2004, 2005 in 2006 v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana izdal vsebinsko in oblikovno zanimive koledarje na temo Ljubljane, leta 2019 je izdal koledar z logotipi.*

¹⁹ *Učne liste za učence in dijake na temo izobraževalnih filmov in slikanic o Miški Mici je Zgodovinski arhiv Ljubljana izdal leta 2020 in so dostopni na spletni strani Zgodovinskega arhiva Ljubljana na povezavi: <http://www.zal-lj.si/domaca-stran-1/za-uporabnike-2/ucne-ure/>.*

²⁰ *V zadnjih nekaj letih smo dobili Ustavo v stripu, strip o slovenskih reformatorjih, stripa o Prešernu in Cankarju.*

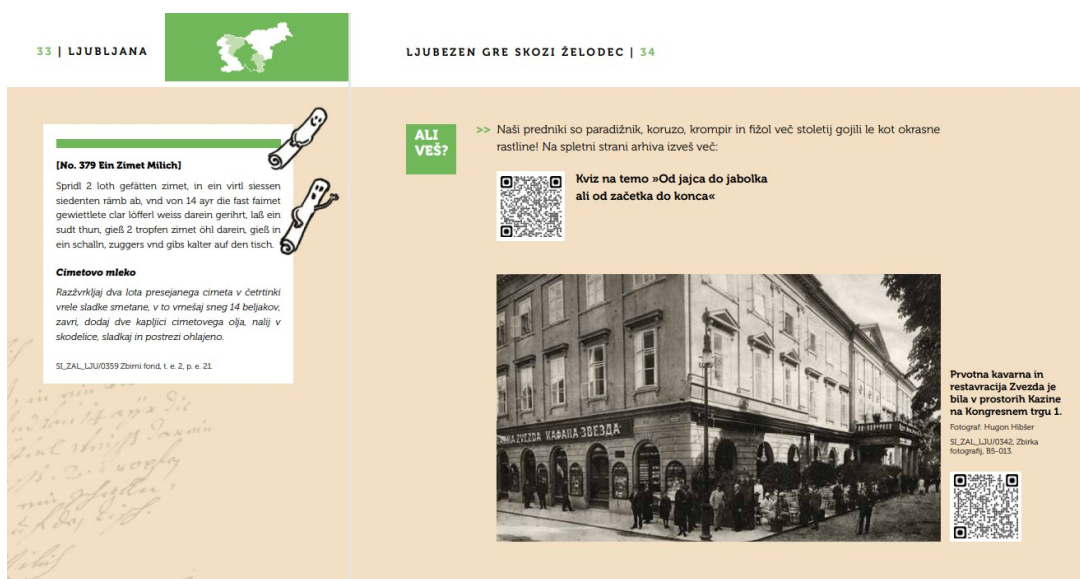
²¹ *SI_ZAL_IDR/0218, Zbirka razglednic in fotografij, Idrja, št. 872.*

²² *SI_ZAL_LJU/0296, Graščina Fužine, t. e. 1, p. e. 1. Urbar 1616, fol. 5v–6r.*

²³ *SI_ZAL_LJU/0342, Zbirka fotografij, B5-013.*

najstarejši kuharski knjigi, ki sega v 18. stoletje in jo hranimo v ljubljanski enoti Zgodovinskega arhiva Ljubljana, je zanimiv recept za cimetovo mleko. Tudi ostali transkribirani in v slovenščino prevedeni kuharski recepti vabijo, da se jih preizkusi in okusi.

- Mnogo novega in zanimivega se učenci in dijaki lahko naučijo iz rubrike *Ali veš?* Ta prinaša razlage, drobne zanimivosti in dejstva, povezana s kulinariko in kraji, v katerih delujejo enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana. Rubrika v kratkih sestavkih med drugim ponuja razlage o utežni meri funt, kopunu, ajdi in lanu, pivu, mandljevcu, belokranjski povitici, pogači in pisanicah, ljubljanski ledenki, pa tudi o nekdanjih gospodarskih vezeh Idrije in Škofje Loke, o rodbini Mayr, ki je imela v Kranju svojo gostilno, pivovarno in elektrarno, o prvi napravi za izdelavo sladoleda, izdelani v kraljevini Jugoslaviji, in o prvem logotipu podjetja Loške tovarne hladilnikov.

Slika 2: Izsek iz razstavnega kataloga: zemljevid enote, transkribiran recept, rubrika *Ali veš?* in QR kodi (Ljubezen gre skozi želodec: kulinarika v arhivskih virih. Ljubljana, Zgodovinski arhiv, 2021).

- Razstava s katalogom skriva polno drobnih detajlov, ki jih lahko pozorno oko najde v stripovskih sličicah: idrijski in škofjeloški grad, delček Robbovega vodnjaka, arhivske stavbe, bele breze, reke itd. Na vsakem panoju je v zgornjem desnem kotu zemljevid Slovenije z označbo našega arhiva in enote. Podnapisi pod dokumenti in teksti v rubriki *Ali veš?* so kratki in jedrnat ter zasnovani tako, da prinašajo informacije neodvisno od ostalega teksta na panoju. Vsebine omogočajo možnost medpredmetnega povezovanja slovenščine, geografije in zgodovine ter umetnosti.
- Učni list na temo kulinarike je prav tako dostopen preko QR kode in primeren za obravnavo v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju - ena od možnosti je v 8. razredu pri temi *Meje znanega sveta se razširijo*.

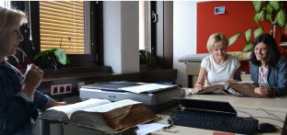
ARHIVSKI detektiv
DELOVNI LISTI ZA VARNOSTNOŠTANJE

»OD JAJCA DO JABOLK ALI OD ZAČETKA DO KONCA«

1. Film *Od jajca do jabolka* ali *Od začetka do konca* (2017) postavlja v ospredje malo znan poklic. **Kateri poklic je prikazan v filmu?**

☐ KUSTOS	☐ IGRALEC
☐ RESTAVRATOR	☐ KUHAR
☐ ARHIVIST/ZGODOVINAR	☐ UČITELJ

www. Evidenčiranje na Dunaju, 2016.

www. Spoznavanje arhivske v arhivu v Šošljah, 2017.

5. Za katero tipično slovensko jed je recept?

Odgovor: _____

Ali se vedite?

ŠTRUKLJI – pomos kranjske deželce

Štruklji so slastna praznična jed, ki naj bi izvirala iz Dolenjske. Gorenjska pomos kulturne vospet, ne pomos pa jih na Primorskem, karolskem in v Prekmurju.

6. Prvo kuharsko knjigo v slovenskem jeziku je leta 1799 izdal slovenski duhovnik, pesnik in razsvetljavec

V _ _ _ _ _ V _ _ _ _ _

ki je napisal tudi vsem dobro znano pesem *Dramilo*.

Slika 4: Učni list je dostopen na spletni strani arhiva pod rubriko Učne ure ali s klikom na QR kodo. Avtorici: Elizabeta Eržen Podlipnik in Dunja Mušič (<http://zal-lj.spletni.arnes.si/domaca-stran-1/za-uporabnike-2/ucne-ure/>).

Primer dobre prakse smo letos prikazale na Kulturnem bazarju, kjer sta sadove plodnega dela predstavila tudi mentorja Biotehničnega centra Naklo. Dijaki so pri pouku skuhal ajdove štruklje in gobovo juho po receptih iz *Arhivskega kuharskega rokovnika*, ki je na panoju in v katalogu dostopen preko QR kode.²⁴ Razstava lahko služi tudi kot izhodišče za pedagoško delo pri likovnem pouku. Oba recepta sta dijakinji BC Naklo na inovativen način upodobili v stripu.²⁵

²⁴ Dijaki 1. letnika programa Pomočnik v biotehnik in oskrbi iz Biotehničnega centra Naklo so januarja in februarja 2022, pod mentorstvom učiteljice Kristine Frlic, pri predmetu Temelj živilstva in prehrane, kuhali ajdove štruklje in gobovo juho. Projekt je mentorica Kristina Frlic predstavila na Kulturnem bazarju.

²⁵ Dijakinji biotehniške gimnazije Biotehničnega centra Naklo Tereza Zmrzlikar in Neža Špitalar sta ustvarili recepta za Gobovo shupo in Ajdove štrukle v stripu. Projekt je Boris Urh, profesor likovne umetnosti, predstavil 31. marca 2022 na Kulturnem bazarju.

Slika 3: V ozadju prikaz ilustracije dijakinje BC Naklo. Sedijo avtorice stripa: Dunja Mušič, Mira Hodnik, Elizabeta Eržen Podlipnik. Kulturni bazar 2022, Cankarjev dom (Foto: Tina Arh).

5. Viri in literatura

Arhivski kuharski rokovnik (2019). Pridobljeno 20. 5. 2022 s spletne strani <https://zal-lj.splet.arnes.si/project/arhivski-kuharski-rokovnik/>.

Digitalna zbirka: *Slovenci, začenjajo se novi časi ...* (1918–1920). Pridobljeno 20. 5. 2022 s spletne strani: <https://www.kamra.si/en/digital-collections/slovenci-zacenjajo-se-novi-casi-1918-1920/>.

Evropska komisija: Pomen kulturnih in ustvarjalnih sektorjev (2021). Pridobljeno 6. 6. 2022 s spletni strani: <https://culture.ec.europa.eu/si/sectors/kulturni-ustvarjalni-sektorji>.

Film *Od jajca do jabolka ali Od začetka do konca* (2017). Pridobljeno 20. 5. 2022 s spletne strani: <http://www.zal-lj.si/filmoteka-zal/>.

Gorenc, I. (1968). Razvoj podjetja »LTH« v letih 1960–1966. V: *Loški razgledi*, 15, str. 153–163, Škofja Loka, Muzejsko društvo Škofja Loka.

Kviz na temo *Od jajca do jabolka ali od začetka do konca* (2020). Pridobljeno 20. 5. 2022 s spletne strani: <http://zal-lj.splet.arnes.si/domaca-stran-1/za-uporabnike-2/ucne-ure/>.

Pomen kulturnih in ustvarjalnih sektorjev. Pridobljeno 6. 6. 2022 s spletni strani: <https://culture.ec.europa.eu/si/sectors/kulturni-ustvarjalni-sektorji>.

Razstavni katalog *Slovenci, začenjajo se novi časi ... (1918–1920)*. Pridobljeno 20. 5. 2022 s spletne strani: <http://zal-lj.splet.arnes.si/files/2020/12/Slovenci-zacenjajo-se-novi-casi.pdf>.

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022-2029 (Uradni list RS, št. 29/22). Pridobljeno 6. 6. 2022 s spletni strani: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO141>.

Spletna razstava: *Slovenci, začenjajo se novi časi ... (1918–1920)*. Pridobljeno 20. 5. 2022 s spletne strani: <http://www.zal-lj.si/slovenci-zacenjajo-se-novi-casi/>.

Strategija kulturne dediščine 2020–2023. Pridobljeno 6. 6. 2022 s spletni strani:

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019.pdf, str. 2.

Šolc, L (1965). 150 strokovnjakov in 7000 konjskih moči. V: *Loški razgledi*, 12, str. 63–81, Škofja Loka, Muzejsko društvo Škofja Loka.

Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (2017). Uradni list RS, št. 86/06 in 42/17.

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (2014). Uradni list RS, št. 30/06, 24/14 - Odl. US in 51/14.

SUMMARY

THE FIRST SLOVENIAN COMIC STRIP IN ARCHIVAL SCIENCE - A STEP TOWARDS GREATER RECOGNITION OF ARCHIVES

Dunja Mušič

Senior archivist, Historical Archives Ljubljana, Slovenia

dunja.music@zal-lj.si

Mira Hodnik

Archival councillor, Historical Archives Ljubljana, Slovenia

mira.hodnik@zal-lj.si

Elizabeta Eržen Podlipnik

Archival councillor, Historical Archives Ljubljana, Slovenia

elizabeta.podlipnik@zal-lj.si

Slovenian archives preserve the country's written cultural heritage. They are increasingly focusing on online accessibility, connectivity, and long-term preservation of (digital) records. Due to the nature of archival material, the rich written heritage is generally hidden from the public, so archivists want to promote it in various ways. Sorting and describing archival sources is one of an archivist's duties; sometimes they might even play a role like a detective, writer, or storyteller. Various approaches to introducing archival material have been used so far. New way of presenting archival records for the project, which was part of the European Cultural Heritage Days and Cultural Heritage Week in 2021, included the form of a comic strip and the use of QR codes - they provide quick access to additional content on the archive's website. The use of archival sources like postcards, photographs, posters, invoices, brochures, logos, cooking recipes and other narrative archival documents enriches the dialogue between the archivist and Zala, a young, eager researcher. The recipes in the Gothic script and the Bohorič alphabet were transcribed and translated into Slovene. The subtitles and text in the "Do you know?" section are brief and simple. They are created to transmit the information without depending on the rest of the text. The illustrations are another example of informational value. In addition to the culinary story, the illustrations add affection to the thoughts in the clouds. New technologies, such as digitization, give us a wide range of creative options for presenting cultural heritage. The first Slovenian comic strip in archival science encourages children and adults to learn about historical sources, facts, different scripts, the archivist profession, and the regions where archival material is stored. The archives' mission also includes incorporating heritage into the educational process, which increases (young) people's creativity. Many school subjects, including history, art history,

art, geography, Slovene language, and others, can now be complemented with digital archival content. Digitization and a new approach to presenting cultural heritage are certainly a key to increase the recognition of archives in society.